

Політика і наука, що її вивчає

Анатолій Пойченко,
доктор політичних наук,
професор кафедри європейської інтеграції
Одеського регіонального інституту
державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України

Тупчієнко Л. С. Політологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. С. Тупчієнко. - К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту „НАУ-друк”, 2010. – 268 с.

В сучасному українському збуреному суспільстві чи не найскладнішим завданням системи освіти є активне впровадження інформаційного, відкритого (замість вказівного і закритого) методу навчання. Це спонукало б студентів більше думати, а не запам'ятовувати, активно сприймати навчальний матеріал, а відтак служило б джерелом самообілізації індивідуальних інтелектуальних і вольових зусиль на вироблення власних поглядів, переконань, ідеалів. Це, на нашу думку, має особливе значення для опанування суспільними науками, наукою політики зокрема.

Йдеться про те, що освіта, в сучасному її розумінні, є сферою політичною, оскільки безпосередньо впливає на формування світогляду, інтересів, громадянської позиції особи. А механізмом цього формування є спосіб викладання навчальних предметів. І якщо загальноновизнано, що вища школа покликана готувати освічених, адекватних – у професійному вимірі – до вимог часу фахівців, то не менш важлива її роль у вихованні і розвитку того типу громадянина, який є найбільш прийнятним (бажаним) у суспільстві.

Прикладом реалізації саме такого підходу може бути підручник з політології Л. Тупчієнка, що вийшов друком наприкінці 2010 року у видавництві Національного авіаційного університету (м. Київ). Серед досить значної кількості навчальних посібників з політичних наук рецензоване видання вигідно вирізняє хороша літературна мова, розсудлива, ненав'язлива, а найчастіше діалогічна метода викладання навчального матеріалу, коректні формулювання контрольних запитань і тестових завдань.

На цьому варто наголосити, оскільки наша школа - і середня, і вища - довгий час була і, на жаль, ще значною мірою залишається налаштованою

на те, щоб якомога більше знань передати учням і студентам (і це при тому, що сьогодні інформація щодва роки подвоюється у своєму обсязі!). Тим часом набагато важливіше допомогти їм виробити навички, вміння та сформувати готовність самостійно і безперервно набувати знань.

Книга Л. Тупченка є, на наше переконання, вдалою спробою реалізації саме такого розуміння ролі навчання, виходячи з трактування політики і як сфери суспільного життя, і як науки, і як професії. Бо, як справедливо вважає автор підручника, „політологічна освіта, яку здійснюють освітні заклади, засоби масової інформації, покликана вселяти у громадян упевненість, віру у власні сили, власну спроможність оптимально, відповідно до національного духу та традицій, улаштовувати суспільне життя, формувати політичну культуру, усвідомлення цінності людської гідності, демократизму та суспільної злагоди, готовність і спроможність їх захищати та відстоювати” [с. 9].

Рецензовану книгу затверджено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів. Ознайомлення з виданням переконує, що вітчизняна вища школа одержала посправжньому сучасний університетський підручник.

По-перше, підтвердженням цьому служить зміст „Політології” Л. Тупчієнка, який становлять 14 системно і логічно викладених тем (розділів) навчальної дисципліни, а також контрольні запитання, тести до кожної теми, список літератури, біографічний довідник основних постатей світової та вітчизняної політичної думки. Автор знайомить читачів із завданнями курсу, вимогами до знань, умінь та навичок, якими необхідно оволодіти у процесі навчання. Значної уваги надається з’ясуванню об’єкта, предмета, методів та функцій науки політики, розгляду основних етапів становлення і розвитку світової та вітчизняної політології. Використанням здобутків сучасної науки позначений виклад теоретичних основ політології, яким, природно, присвячено більшість матеріалу видання (розділ 4 „Політика як соціальне явище”, розділ 6 „Політична система”, розділ 7 „Демократія. Вибори та виборчі системи”, розділ 10 „Політичні еліти та політичне лідерство”, розділ 14 „Світова політика. Глобальні проблеми сучасності”). Розкрито зміст основних понять та категорій політології, наведено лаконічні та, водночас, змістовні їх визначення (розділ 1 п. 3, розділ 2 п. 3, розділ 3 п. 3).

По-друге, цілком виразною є новизна підручника. Вона виражається в реалізації вимог кредитно-модульної системи, в навчально-орієнтованому підході до викладу матеріалу, безумовному пізнавальному потенціалі порівнянь політики, владних відносин та функціонування політичних інститутів у тоталітарних і демократичних системах [с. 96 – 102, 132 – 136, 203 – 209]. Нарешті, досі мало хто відважувався показати внесок українських учених-емігрантів у політичну думку та значення їх досліджень для становлення політології як науки в Україні.

По-третє, до книги залучено багатий фактичний матеріал з політичного життя, який подається в авторському осмисленні. Відчувається авторська позиція з складних питань сучасного політичного розвитку України, яка переконливо обґрунтовується і може слугувати базою для формування громадянської позиції студентів, їх особистого ставлення до подій та явищ політичної реальності. Особливо актуальною вважаємо інтенцію автора щодо вибору гідних засобів політичної боротьби, демократизації політичного простору, таких як наукова коректність, толерантність, знання тощо [с. 47 – 49, 154 – 155 та ін.].

Щодо побажань та зауважень, то їх варто зробити, оскільки рецензований підручник – це індивідуальний витвір відомого політолога.

Впадає в око нерівномірність розподілу матеріалу по розділах. Зрозуміло, що автор ширше подає матеріал з тих тем, з яких сам є визнаним фахівцем [розділи 1, 3, 4, 9, 14], а при розкритті інших адресує студентів до інших навчальних посібників, окремих праць О. Бабкіної, В. Бебика, В. Горбатенка, Ф. Кирилюка, А. Колодій, М. Михальченка, В. Пічи, Ф. Рудича, П. Шляхтуна та ін. Все ж у підручнику слід прагнути до більш-менш однакового обсягу матеріалу в розділах хоча б тому, що на вивчення кожної теми відводиться однакова кількість навчальних годин.

Системністю та змістовністю викладу відзначається матеріал розділу 10 „Політичні еліти та політичне лідерство”. Однак його розкриття значно виграло б, якби автор доповнив розділ викладом вельми актуальної сьогодні концепції політичного класу.

Такі наші думки і перші враження щодо оригінальної праці колеги Л. Тупчієнка. Гадаємо, що високою якістю змісту, формою, стилем і логікою викладу, структурою вона добре прислужиться не лише студентам усіх спеціальностей, аспірантам, викладачам політології у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації, але й усім, хто цікавиться політологічною тематикою, прагне виробити уміння, говорячи словами давньогрецького мислителя, „гідно жити разом”.

У цьому контексті доречно навести слова президента Української академії політичних наук, члена-кореспондента НАН України М. Михальченка з передмови до рецензованого підручника. Характеризуючи складний, суперечливий процес утвердження в Україні демократії, коли і держава, і громадянин будуть виступати рівноправними суб'єктами політики, він пише: „А однією з серйозних перешкод цьому виступає політична недосвідченість, наївність, низький рівень політичної культури більшості громадян. Знання про політику потрібні кожному, щоб зрозуміти своє місце, роль і призначення в суспільстві, краще реалізувати свої інтереси та покликання, уміти захистити свої права і свободи”.